

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI TARBIYALANUVCHILARINI HISSIY-EMOTSIONAL TASIR KO'RSATISH ORQALI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Seydabullaeva Raziya Alimovna

Innovatsion texnologiyalar universiteti asisstant o'qituvchisi.

Dalibaeva Baxitgul

Innovatsion texnologiyalar universiteti 2-kurs talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.23125999>

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning ruhiy va shaxsiy rivojlanishida hissiy-emotsional omillarning tutgan o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Bolalar psixologiyasi va pedagogika nazariyalariga tayanib, ta'lim-tarbiya jarayonida emotsional ta'sir ko'rsatish usullari, ularning bolaning kognitiv, ijtimoiy va shaxsiy kamolotiga ta'siri ko'rib chiqiladi. Shuningdek, amaliyotda qo'llash mumkin bo'lgan samarali metodik tavsiyalar va mashg'ulot shakllari yoritilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, emotsional rivojlanish, hissiy ta'sir, emotsional intellekt, ertak-terapiya, san'at-terapiya, ijtimoiy-hissiy ko'nikmalar.

Abstract. This article provides a scientific analysis of the role of emotional factors in the mental and personal development of preschool-aged children. Based on the theories of child psychology and pedagogy, methods of emotional influence in the educational process and their impact on the cognitive, social, and personal development of the child are examined. It also highlights effective methodological recommendations and training forms that can be applied in practice.

Keywords: preschool education, emotional development, emotional impact, emotional intelligence, fairy tale therapy, art therapy, socio-emotional skills.

1. Kirish

Maktabgacha ta'lim yosh (3–7 yosh) — shaxsning poydevori shakllanadigan, ruhiy va hissiy jarayonlar jadal rivojlanadigan eng muhim bosqichdir. Zamonaviy pedagogika va psixologiya tadqiqotlari (L.S. Vygotskiy, D.B. Elkonin, D. Goleman) shuni ko'rsatadiki, bolaning intellektual salohiyati va bilish jarayonlari uning hissiy holati bilan uzviy bog'liq.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarning hissiy-emotsional sohasini rivojlantirish nafaqat ularning ruhiy salomatligini saqlash, balki kelgusidagi ijtimoiy moslashuvi hamda maktab ta'limiga tayyorlanishida asosiy omil hisoblanadi.

2. Emotsional Rivojlanishning Ilmiy-Nazariy Asoslari

Maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsional soha quyidagi ilmiy va psixologik xususiyatlar bilan tavsiflanadi:

- **Hissiyotlarning bevositaligi va doimiyligi:** Bolalar o'z tuyg'ularini jilovlash mexanizmlariga ega emas. Ular hissiyotlarni boricha namoyon etadi.

- **Kognitiv va emotsional jarayonlar birligi:** L.S. Vygotskiy ta'kidlaganidek, fikrlash va emotsiya o'zaro ta'sir qiluvchi yagona tizimni tashkil etadi. Ijobiy emotsiyalar xotira, diqqat va idrokni faollashtiradi.

- **Emotsional intellekt shakllanishi:** O'z tuyg'ularini anglash, ularni boshqarish, boshqalar emotsiyasini tushunish (empatiya) aynan ushbu yoshda poydevor oladi.

3. Hissiy-Emotsional Ta'sir Ko'rsatish Metodologiyasi

Maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagog va tarbiyachilari uchun bolalar emotsional sohasiga ta'sir ko'rsatish va uni rivojlantirish bo'yicha quyidagi metodik yondashuvlar samarali hisoblanadi:

1. Ertak-terapiya

Ertaklar orqali bolaga ma'naviy-axloqiy va emotsional tajriba yetkaziladi. Ertak qahramonlarining kechinmalarini his qilish orqali bola qo'rquv, tajovuzkorlik yoki xavotir kabi salbiy emotsiyalarni yengib o'tishni o'rganadi.

2. San'at-terapiya

Rasm chizish, loy bilan ishlash, klassik va emotsional musiqani tinglash bolaning ichki kechinmalarini tashqi muhitga xavfsiz shaklda chiqarishga yordam beradi. Rasmda ranglarni tanlash orqali bolaning ruhiy holatini tashxis qilish va korreksiya qilish mumkin.

3. Rol va Psixodramatik O'yinlar

Sujetli-rolli o'yinlarda bola turli ijtimoiy rollarni bajaradi. Bu jarayonda u boshqa insonlarning his-tuyg'ularini tushunishni, muloqotga kirishishni va nizolarni bartaraf etishni o'rganadi.

4. Empatiyashunoslik Mashg'ulotlari

Bolalarda turli emotsional holatlarni (quvonch, qayg'u, g'azab, hayrat) yuz ifodasi, imo-ishoralar orqali tanib olish ko'nikmalarini shakllantiruvchi metodik mashqlar (masalan, "Hissiyotlar kartochkasi", "Ko'zguda o'z aksini top") o'tkaziladi.

4. Tarbiyalanuvchilarning Hissiy Rivojlanish Bosqichlari

Yoshi	Emotsional rivojlanish xususiyatlari	Pedagogik ta'sir metodlari
3–4 yosh	Hissiyotlarning beqarorligi, kattalarga bog'liqlik	O'yin terapiyasi, jismoniy kontakt (bag'riga bosish), erkalash mashg'ulotlari
4–5 yosh	Empatiyaning shakllanishi, do'stlarining tuyg'ulariga qiziqish	Ertak-terapiya, rasmlar orqali hissiyotlarni diagnostika qilish
5–7 yosh	Hissiyotlarni boshqarish (o'zini tuta bilish), ijtimoiy normalarni anglash	Rol-o'yinlar, jamoaviy loyihalar, emotsional muloqot mashqlari

5. Pedagogik Shart-Sharoitlar va Tavsiyalar

1. **Xavfsiz va emotsional qulay muhit yaratish:** Maktabgacha ta'lim tashkilotlari guruhlarida bola o'zini qabul qilingan va xavfsiz his qilishi kerak. Tarbiyachining emotsional madaniyati va muomala uslubi asosiy vositadir.

2. **Individual yondashuv:** Har bir bolaning temperament va emotsional ta'sirchanlik darajasi har xil. Buni hisobga olgan holda mashg'ulotlarni differensial tashkil etish zarur.

3. **Ota-onalar bilan hamkorlik:** Bolaning emotsional rivojlanishi oiladagi muhit bilan to'g'ridan-to'g'ri bog'liq. Ota-onalar uchun "Bolada emotsional intellektni rivojlantirish" mavzusida seminar va treninglar o'tkazish tavsiya etiladi.

6. Xulosa

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarni hissiy-emotsional ta'sir ko'rsatish orqali rivojlantirish — bu kompleks pedagogik va psixologik jarayondir.

To'g'ri tanlangan va ilmiy shakllantirilgan metodika bolada o'zini anglash, empatiya, moslashuvchanlik hamda ruhiy barqarorlikni shakllantiradi. Bu esa kelajakda bolaning har tomonlama barkamol va ijtimoiy faol shaxs bo'lib yetishishida mustahkam zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Выготский Л.С. *Воображение и творчество в детском возрасте*. — М.: Просвещение, 2011.
2. Goleman D. *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. — Bantam Books, 2005.
3. Qodirova F.R., Toshpo'latova Sh.Q. *Maktabgacha pedagogika*. — Toshkent: Ma'naviyat, 2019.
4. Elkonin D.B. *Psixologiya igri*. — M.: Pedagogika, 2015.